

Geçmişten Günümüze Cinsellik Araştırmaları

Sexuality Research: From Past to Present

Sultan DOĞAN, Suat KÜÇÜKGÖNCÜ*

Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Tekirdağ

*Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi 2. Psikiyatri Kliniği, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Cinsellik araştırmacıları diğer sosyal bilimcilerle aynı yöntemleri kullanmalarına rağmen, diğer alanlarda rastlanmayan etik kaygılar ve tabularla kısıtlanmaktadır. Cinselliği kuşatan bu tabular yüzünden bazı geleneksel araştırma yöntemleri cinsellik araştırmaları için uygun değildir. Bununla birlikte, cinsellik araştırmaları, sosyal bilimlere ait araştırmaların çoğu gibi, anket araştırmaları (soru formları ve yüz yüze görüşmeler), gözlemsel araştırmalar, deneysel araştırmalar, klinik araştırmalar ve vaka çalışmaları gibi bilimsel yöntemleri kullanır. Etik konular cinsellik gibi duygusal ve moral değer yüklü bir alan için özellikle önemlidir. Diğer önemli bir konu, örnekleme teknikleri ve bunların doğruluğunu da göz önüne alan yöntemsel sorunlarla ilgilidir. Temsil gücü yüksek bir örnekleme olmadan çıkarılan sonuçlar kısıtlıdır. Ayrıca, cinsellik araştırmaları, kişisel düzeyde olduğu kadar sosyal düzeyde de önemlidir. İnsan cinselliği bugün dünyadaki en önemli sosyal kaygılarla doğal olarak bağlantılıdır. Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, aile planlaması, cinsel istismar ve ergen gebeliği de dahil olmak üzere birçok halk sağlığı krizi insan cinselliğiyle ve bu sorunlara cinsel tutum, inanç ve değerlerin ne şekilde katkıda bulunduğuyla ilişkilidir. Cinsellik araştırmaları, iyileştirilmiş sağlık hizmetlerine, etkili sosyal politikalara ve kamuoyu algısındaki ilerlemelere temel oluşturabilir. Bu yazı cinsellik araştırmalarında kullanılan yöntemleri ve bu yöntemlerin avantaj ve dezavantajlarını tarihsel bir perspektifte gözden geçirir. Yazının, cinsellik araştırmalarıyla ilgilenen bilim insanlarına değerli bilgiler ve yöreklendirme sağlayacağı umulmaktadır. (*Nöropsikiyatri Arşivi* 2009; 46: 102-9)

Anahtar kelimeler: Cinsellik, cinsel sağlık, bilimsel araştırma

ABSTRACT

Although sex researchers use the same methodology as other social scientists, they are constrained by ethical concerns and taboos which are not experienced in other fields. Because of the taboos surrounding sexuality, some traditional research methods are inappropriate. However, sex research, like most social science researches, uses scientific methodological approaches such as survey research (questionnaires and interviews), observational research, experimental research, clinical research and case studies. Ethical issues are especially important in sexuality which is a subject loaded with emotional and moral values. Methodological concern, regarding sampling techniques and their accuracy, is the other important issue. Without a representative sample, the conclusions drawn by these methodologies are limited. Furthermore, sex research is important on both social and personal level. Human sexuality is inherently linked to many of the most important social concerns in the world today. Many public health crises, including sexually transmitted infections, family planning, sexual assault and adolescent pregnancy, are related to human sexuality and to the contribution of sexual attitude, religion and values to these issues. Sex researches may constitute a basis for improved health care, effective social policies, and improvements in public perception. This article reviews methods for sexuality research and their advantages and disadvantages in a historical perspective. Our article aimed to provide valuable information and to encourage the scientists who are interested in sexuality research. (*Archives of Neuropsychiatry* 2009; 46: 102-9)

Key words: Sexuality, sexual health, scientific research

Giriş

Bilimsel bulguları inanç, önyargı, yanlı görüşler ve popüler psikolojiden ayıran en önemli faktörlerden biri, bu bulguların bilimsel yöneme bağlı kalınarak elde edilmesidir. Bilimsel yöntem, kısmen toplanmış verilerin ışığında oluşturulan bir hipotezin/varsayımın ampirik olarak test edildiği yöntemdir. Bilimsel yöntem dünyayı değerlendirmeyi ya da yargılamayı değil tanımlamayı amaçlar. Günümüzde değişik bakış açılarıyla

sunulan cinsel bilgilere kitap, medya, İnternet gibi pek çok kaynaktan ulaşılabilmektedir. Bu kaynakların bazıları kulaktan dolma ve yanlı bilgileri topluma sunmaktadır. Örneğin, ilk kez cinsel ilişkiye girildiğinde gebe kalınmayacağı gibi yanlış bilgiler yayılabilmektedir. Öte yandan cinsellikle ilgili kararlar verirken doğru bilgi esastır. Bu açıdan bakıldığında günümüzde bilimsel verilerin cinsellikle ilgili bilgilendirme kullanımının önemi daha iyi anlaşılabilir. Aynı konudaki farklı araştırmalar farklı sonuçlara ulaşabilmektedir. Örneğin son dönemlerde yapılan bazı araştırmalar cinsel yönelimin yalnızca çevresel

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Sultan Doğan, Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Tekirdağ, Türkiye

E-posta: sultandogan@yahoo.com **Geliş tarihi/Received:** 05.11.2008 **Kabul tarihi/Accepted:** 08.04.2009

© Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi, Galenos Yayınılık tarafından basılmıştır. Her hakkı saklıdır. / © Archives of Neuropsychiatry, Published by Galenos Publishing. All rights reserved.

faktörler ve toplumsallaşmanın sonucu olduğunu söylerken birçok başka araştırma cinsel yönelimin yalnızca biyolojik faktörler tarafından belirlendiği sonucuna ulaşabilmektedir. Bu bulguları karşılaştırabilmek için her iki çalışmada kullanılan araştırma uygulamaları ve yöntemleri hakkında belirli bir anlayışa ihtiyacımız vardır. Farklı araştırmalar ve farklı bulgular kafa karıştırırsa da, cinselliğin eksiksiz ve doğru bir şekilde anlaşılması yönünde ciddi ilerlemeler olmaktadır. Bilim insanları hata yapabilirler, fakat uzun vadede diğer bilim insanları yeni çalışmalarla öncekilerin hatalarını düzelterektedirler. Diğer taraftan, insan cinselliği hakkındaki bilgiler artsa da, bazı yanlışların ve boşlukların halen var olduğunu akıldan tutmak önemlidir. Araştırmacılar, yeni çalışmalarla işte bu yanlışlıkları düzeltmeye ve boşlukları doldurmaya çabalarlar. Araştırmalar, varolan bilimsel bilgiyi sayısız küçük katkılarla geliştirerek, toplam bilgi miktarının artışına katkıda bulunurlar.

Çalışma alanı ne olursa olsun bilimsel araştırma yöntemi şu aşamalardan oluşur: 1) bir araştırma sorusu belirlemek, 2) bu soruyu bir hipoteze dönüştürmek ve beklenen araştırma sonuçlarıyla ilgili öngöründe bulunmak, 3) oluşturulan hipotezi test etmek, 4) bulguların analizine dayanan sonuçlar çıkarmak. Bilimin diğer alanlarında olduğu gibi cinsellik araştırmacılarından da araştırdıkları olayları sorgulamaları, öngörmele-ri, tanımlamaları ve açıklamaları beklenir (1).

Cinsellik Araştırmalarında Etik

Genelde, insan katılımı içeren herhangi bir araştırma için ilk kural zarar vermemektir. Cinsellikle ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar kişilerin gizliliğini, fiziksel ve psikolojik refahlarını korumak durumundadır. Araştırmacılar önerilen çalışmanın potansiyel faydalarının katılımcıların potansiyel riskinden daha fazla olduğunu kanıtlamak zorundadır. Utandırma da bir tür psikolojik zarar verme olarak yorumlanabildiğinden cinsellik araştırmalarında ciddi kısıtlamalar söz konusu olabilmektedir.

Araştırmacılar da insan olduklarından sosyal ve kültürel etkilere açıktırlar, çıkardıkları sonuçların değiştirilmiş olmadığından emin olmak için insan cinselliğiyle ilgili kişisel değerlerini, tutumlarını ve varsayımlarını gözden geçirmeleri gerekir. Bir tarafın, grubun ve kişinin çıkarına uyan yanlış sonuçların ve taraflı yargıların önüne geçebilmek için araştırma sorularının oluşturulması sırasında büyük bir titizlik gösterilmelidir.

Araştırmacılar, bir çalışmaya başlamadan önce katılımcılardan bilgilendirilmiş onay (informed consent) almak zorundadırlar. Bilgilendirilmiş onay, araştırmacının katılımcı adayına önerilen araştırmayla ilgili yeterli bilgi sunduğu ve katılımcı adayının katılmak ya da katılmamak konusunda kendi rızasıyla karar verdiği anlamına gelir. Bu bilgiler çalışmanın doğası ve uzunluğuyla, elde edilecek verilerin ne şekilde kullanılacağıyla ve kişisel bilgilerin nasıl korunacağıyla ilgilidir. Öte yandan, katılımcıları kandırma gerekliliğinin bulunduğu çalışmalarda bilgilendirilmiş onay özellikle sorunlu olabilmektedir. Örneğin eğer kişiler bir araştırmaya katılmadan önce, çalışmanın cinsel çekicilik algısıyla ilgili olduğunu bilirse yanıtları bu bilgiden etkilenebilir. Böyle durumlarda eğer kandırmanın gerekli olduğu ve katılımcılara zarar vermeyeceği belirlenirse çalışma yürütülebilir. Deney oturumu sonunda araştırmacı ka-

tilimciya geribildirimde bulunur, yani ona araştırmanın amaçlarını ve bazı işlemlerin neden kullanıldığını açıklar. Çalışma sırasındaki herhangi bir kandırma da bu aşamada açıklanır, böylece kişilerin yapılan çalışmaya yaptıkları katkılarıyla ilgili yanlış bir fikirle deneyden ayrılmaları engellenmiş olur.

Gizlilik (confidentialty), bir araştırmaya katılan kişilerin kimlik bilgileri ve cevaplarını gizli tutmaktır ve cinsellik araştırmalarında en öncelikli konu olmalıdır. Bazen araştırmacı katılımcılardan birinin kimliğini ya da diğer kişisel bilgilerini öğrenmenin gerekli olduğuna karar verse de, bu bilgilerin uygunsuz bir biçimde açığa çıkmasını engellemek esastır (2).

Cinsellik Araştırmalarında Örneklem Teknikleri

Popülasyonun tamamında laboratuvar araştırması nasıl mümkün değilse, cinsellikle ilgili bir araştırma yapmak da mümkün değildir. Bazen örneklem o kadar büyük olabilir ki herkesin çalışmaya katılmasını, yeterli zaman ve parayı sağlamak mümkün olmaz. Yetişkin kadınlarda mastürbasyonla ilgili bir çalışma yapılmak istendiğinde, değil dünyadaki bütün kadınlarla bireysel görüşme yapmak, yaşanan şehirdeki bütün kadınları sorgulamak bile neredeyse imkânsızdır. Bu sorunları aşmak için araştırmacıların bir örneklem seçip sonuçları popülasyonun tamamına (hedef popülasyon da denir) genellenebilecek bir grup oluşturmaları gerekir. Örneklem ne kadar geniş olursa hedef popülasyonun özelliklerini temsil etme gücü o kadar fazla olur. Ayrıca, örneklemin incelenen hedef popülasyonu temsil edebilmesi için yaş, cinsiyet, din, eğitim, etnik köken ve gelir düzeyi gibi demografik değişkenlerin dağılımı açısından hedef popülasyona oldukça yakın olması gereklidir.

Rasgele Örneklem (Random Sample): Hedef popülasyondaki her kişinin araştırmaya katılım için seçilme olasılığı eşittir. Bu yaklaşımda, elde edilen örneklem büyük popülasyonu temsil edebilir ya da edemeyebilir. Örneğin özenle oluşturulmuş ulusal bir anket düşünün, bin ya da iki bin kişiyle bağlantı kurulmuş ve yakın gelecekteki bir seçimde hangi partiyi destekledikleri sorulmuş olsun. Anketçiler bu birkaç bin kişiden oldukça uygun bir anketle topladıkları sonuçların milyonlarca kişinin katılacağı bir seçimin sonuçlarını öngörmek için kullanırlar. Yerel telefon rehberindeki her beşinci kişiyi arayıp herhangi bir konudaki fikirlerini sormak topluluğunuzun telefon numarası rehberde kayıtlı kısmı için tesadüf örnekleme yi verecektir, ancak bu şekilde telefonu olmayanlar ya da numaraları listede kayıtlı bulunmayanları dışarıda bırakılmış olur.

Bazen araştırmacılar toplumun belirli kesimlerini karşılamak için tabakalı örneklem (stratified sample) kullanmayı seçerler. Örneğin kadın ve erkek mastürbasyonuna kuşaklar arası yaklaşımı karşılaştırmak isteyen bir çalışma planlandığında, belirtilen yaş kategorilerinin her birinden yeterli sayıda katılımcıya ihtiyaç vardır. Bu yüzden, gerekli yaş dağılımını garanti edebilmek için örneklem tabakalı hale getirebilir ve böylece analizi yüksek güvenle yapılabilir. Ayrıca, örneklem cinsiyet, ırk/etnik köken, eğitim düzeyi, dindarlık ya da başka değişkenlere göre de tabakalı hale getirilebilir. Tabakalı örneklem kullanılarak, yalnızca belirli bir araştırma için oluşturulmuş

dâhil edilme kistaslarını karşılayan ve rasgele seçilmiş kişilerle görüşülür. Bu kategorilerin her birindeki katılımcıların yüzdesi ülke popülasyonunun tamamındaki yüzdeyle eşit olmayabilir. Ancak bu çalışmanın amacı bütün olarak ülke popülasyonunun tutumlarını değil, kuşaklar arası farklılıkları incelemektir ve örnekleme çalışma için tanımlanan kuşakları temsil edebilmelidir.

Büyük grubu temsil etmeyen örneklemeler yanlı örnekleme (biased sample) olarak bilinir. Örneğin doktorların eşcinsellere yönelik tutumları araştırılmak istendiğinde, farklı hastanelerde çalışan doktorlardan bir örnekleme oluşturmak uygun olacaktır. Öte yandan bu örnekleme bir ülkenin tutumları hakkında genellemeler için kullanmak yanlı olacaktır.

Cinsellik Araştırmalarında Araştırma Türleri

Görüşmeler ve Anketler

Anket, cinsel tutum ve davranışlarla ilgili araştırma verisi elde etmenin en popüler yoludur. Örneklem bir popülasyonu davranışları ya da tutumlarıyla ilgili sorgulayan anketler yüz yüze, telefonla, internetle ya da kâğıt kalemle doldurulan bir soru formu ile yapılabilir. Kişisel yüz yüze görüşme kişilere yalnızca cinsel hayatlarıyla ilgili sorular sormaktan ibaret değildir. Görüşmeciler, sıklıkla araştırmanın amacını anlatmak, sorulara yanıt vermek ve katılımcıların cevabını doğru şekilde rapor etmek konusunda eğitilirler. Kişisel görüşme oluşturulurken göz önünde bulundurulması gerekli olan şeylerden biri de görüşmecinin ya da katılımcıların cinsel konuları yüz yüze konuşmaktan duyacağı olası utançtır. Çalışmaya katılmaya istekli olmak, örneklem yanlılığına sebep olabilir, yani görüşmeye istekli kişiler cinsellikle ilgili konularda kendilerine daha çok güvenen kişiler olabilir.

Daha az araştırmacı gerektirdiğinden, yazılı anketler ya da soru formları ile araştırma yapmak bire bir görüşme yapmaya kıyasla daha ekonomiktir. Soru formları kişilere doğrudan verilebilir ya da postayla gönderilebilir. Kişiye doğrudan verildiği durumlarda çalışma, katılımcıların bir görüşmeci eşliğinde kişinin seçtiği bir zamanda ve belirli bir yerde çalışmayı tamamlamaları sağlanabilir. Soru formları ile sağlanan daha yüksek gizlilik ve anonimite, kişilerin cevapları daha dürüstçe cevaplamasını sağlayacaktır (3).

Alfred Kinsey'in Çalışması: Alfred Kinsey (1894-1956) kariyerinin büyük bölümünü yaban arıları üzerine çalışarak geçirmiş olan bir böcek biyoloğudur. Kinsey'e Indiana Üniversitesi'nde evlilik ve cinsellik üzerine bir ders verme görevi verilmesi tamamen rastlantısalıdır. Kinsey vereceği dersleri hazırlamaya başladığında bu konuyla ilgili sağlam bilimsel verilerin yokluğuna şaşırılmış ve cesareti kırılmıştı. Daha sonra, öğrencileriyle cinsel hayatları ve deneyimleri üzerine görüşmeler yapmaya başlamıştır. Elde ettiği sonuçlar çığır açacak çalışmalara duyulan ihtiyacı kabul etmesine olanak vermiştir.

Kinsey, Indiana Üniversitesi'nde Cinsellik Araştırmaları enstitüsünü kurmuştur (1947). Bu enstitü bugün halen cinsellik araştırmalarında dünyadaki en önemli merkezlerden biridir. Kinsey, erkeklerle yaptığı görüşmelerin sonuçlarını İnsan Erkeğinde Cinsel Davranış (1948) adıyla bir kitapta yayınladı, bu kitaptan Kinsey Raporu diye de bahsedilir ve en çok satılan ki-

taplardan biri olması birçok kişiyi oldukça şaşırtmıştır. İkinci rapor, İnsan Kadınında Cinsel Davranış merakla bekleniyordu ve kitabın 1953'teki basımı önemli bir haber olarak değerlendirildi (4,5).

Kinsey, cinselliğe saf bilimsel yaklaşımın öncüsü olmuş, bu alanı önceki ahlaki ve dini bağlamından uzaklaştırmıştır. Bu görüşe göre, bilim insanları, değer yargılarını işin içine katmadan gerçekleri objektif bir biçimde toplamaya konsantre olmalıydılar. Bu yaklaşım ve Kinsey'in çalışmasının ticari başarısı, insan cinsel davranışının çeşitliliğine dair yeni bir farkındalık oluşturdu. Kinsey'in bulguları son yıllarda sorgulanmaya başlamıştır çünkü çalıştığı örneklem geniş olmasına rağmen Amerika popülasyonunu doğru biçimde temsil etmemiştir. Kinsey Enstitüsü'nün bir yöneticisinin, Kinsey'in çocukluk dönemi cinsel etkinlikleriyle ilgili bulgularının çoğunu anonim bir çocuk tacizcisinin günlüklerine dayandığını açıkladığında eleştiriler daha da artmıştır. Ayrıca, Kinsey hakkında asıl amacı homoseksüalitenin kabul edilmesini sağlamak olan gizli bir mazoşist ve homoseksüel olduğu yönünde hakaretler içeren ağır eleştiriler de yayınlanmıştır. Amerikan Meclisi, komünist olup olmadığını araştırmış, finansman kaynakları onu zor durumda bırakmak için kesilmiş ve kitaplarının dağıtımını engellenmiştir. Bugün cinsellik araştırmacıları bu dikkate değer öncüye çok şey borçlu olduklarını kabul etseler de Kinsey, çalışmalarının hak ettiği takdiri göremeden, "parçalanmış ve tükenmiş bir adam" olarak ölmüştür (2).

1987'de AIDS'in yarattığı büyük sosyal ve politik etki Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal çapta cinsel davranış ve tutumları inceleyen bir araştırmanın yapılabilmesine vesile oldu ve Chicago Üniversitesi Ulusal Görüş Araştırma Merkezi bugüne kadar yapılmış en kapsamlı Amerikan cinselliği araştırmasını başlattı. Gönüllü katılımcılarla çalışan önceki çalışmaların aksine bu çalışma, ilk kez temsil gücü yüksek rasgele örneklem kullandı ve çalışma sonuçları iki kitapta yayınlandı. İlki Cinselliğin Sosyal Organizasyonu adlı araştırmanın detaylı ve bilimsel bir tasviriydi (6). İkincisi, "Amerika'da Cinsellik: Eksiksiz Bir Çalışma" adıyla ticari bir kitap olarak yayınlandı. Bu araştırmadan elde edilen veriler, bugün elimizde olan en iyi veriler olarak kabul edilmektedir (7). Bilinen diğer cinsellik araştırmaları arasında Hunt Raporu (1974), Hite Raporları (1976, 1981) ve Janus Raporu (1933) vardır (8-11).

Ülkemizde bugüne kadar cinsellik alanında yapılan en kapsamlı ve ses getiren çalışma CETAD alan çalışması olarak bilinmektedir (2006). Bu çalışmada anket ve görüşme yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) tarafından T.C. Sağlık Bakanlığı ve Avrupa Birliği desteğinde yürütülen araştırmanın sonuçları "Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması 2006" ve "Cinsel Yaşam ve Sorunları" başlıklı iki kitap ve sekiz bilgilendirme dosyası olarak yayınlanmıştır (12-21).

Anketler ve görüşmeler yöntemi ile yapılan araştırmalar önemli bir bilgi kaynağı olmakla birlikte bazı kısıtlamaları vardır. Öncelikle, kişiler kendi cinsel davranışlarını doğru şekilde aktarmaya meyilli değildir. Erkekler cinsel partnerlerinin sayısını abartabilir, kadınlar tek gecelik ilişki gibi deneyimlerini minimize edebilirler (22). Her iki cinsiyet de sapkın ya da ahlak dışı olarak değerlendirilen deneyimlerini (aynı cinsiyette

biriyile deneyimler, sado-mazoşist ilişki gibi) gerçekte olduğundan daha az gösterebilirler. İkinci olarak, görüşmecilerin önyargıları soruları yanlı hazırlamalarına ve dolayısıyla verilen yanıtların da yanlı olmasına yol açabilir. Üçüncü olarak, bazı katılımcılar yüz yüze görüşmeler sırasında mastürbasyon ya da ensest deneyimleri gibi bilgileri paylaşmak konusunda rahatsız hissedebilirler. Dördüncü olarak görüşmeyi yapan kişinin cinsiyeti kişilerin kendileriyle ilgili bilgileri paylaşırken ne kadar rahat hissettiklerini etkileyebilir. Son olarak, bazı etnik gruplar kültürel değerlerinden ötürü kendileriyle ilgili cinsel deneyimleri açığa vurmaya isteksiz olabilirler. Görüşme yönteminde olduğu gibi, bu araştırma anketlerinin kullanımı sırasında da elde edilen veriler cinsel davranışla ilgili olarak katılımcının dürüstlüğü kadar, cevapları doğru hatırlamasına da bağlıdır. Bazen de katılımcılar, beklendiğini düşündükleri yönde cevaplar verebilir ya da bir soru formunda kullanılan terimleri bilmediklerini kabul etmek konusunda isteksiz davranabilirler. Örneğin bir katılımcı "oral seks" terimini bilmeyebilir, ama bilmediğini kabul etmeye isteksiz olabilir.

Gözleme Dayalı Araştırmalar

Gözleme dayalı araştırmalar, araştırmacının kişilerin davranışına müdahale etmeden, kişinin davranışını laboratuvarda ya da davranışın doğal olarak ortaya çıktığı alanda gözlemleyip, sistematik notlar tuttuğu yöntemdir. Gözleme dayalı yöntemin kullanılması görüşme ve anketlerin kullanımında karşılaşılan güçlüklerin ortaya çıkma sıklığını azaltmaktadır çünkü kişinin hafızasına, dürüstlüğüne ya da soruları anlayıp anlamamasına bağlı değildir. Öte yandan, bu yöntemle sadece küçük örneklemeler incelenebilmektedir. Cinsel davranış diğer davranışlardan anlamlı bir şekilde farklı olduğundan, kendi bilgi ve onayları olmadan insanların cinsel davranışlarını gözlemlemeyle ilgili ciddi etik endişeler vardır (Bilgi ve onayları olsa bile bu tür gözlemler röntgencilik olarak değerlendirilebilir ve adli cezaya sebebiyet verebilir). Araştırmacılar cinsel davranış, bir parti, dans ya da bardaki flörtleri inceledikleri gibi inceleyemediklerinden, bu tür gözlemler genelde laboratuvar ortamında incelenir. Bu durumlarda, çevre doğal değildir ve kişiler davranışlarının gözlemlendiğini bilirler.

İnsan cinselliği üzerine yapılan en büyük gözlemsel araştırma muhtemelen William Masters ve Virginia Johnson'ın cinsel tepkiler üzerine yaptığı çalışmadır. Bu araştırmacılar, bir hastanenin ses geçirmez bir laboratuvarında 10.000'den fazla orgazmı gözlemlemiş ve ölçmüşlerdir (Ses geçirmez bir oda, doktor ve hemşirelerin kulak mısafiri olmalarını engellemek açısından gerekliydi, duyabilmek için duvarları stetoskopi dinleyenler bile olmuştu). Bu tür durumlarda, gönüllü kişilerin katılımından kaynaklanan yanlılık özellikle kritik bir meseledir. Bu tür çalışmalara katılan kişiler teşhirci midir? Gözlemlendiklerini bilmeleri davranışlarını nasıl değiştirir? Masters ve Johnson bu yanlılıkları ortadan kaldırmak için gönüllü katılımcılarla kapsamlı görüşmeler yapmışlardır. Katılımcıların ortama alışmaları için pratik oturumlar yapmalarına izin vermişlerdir (23,24).

Alan Araştırmaları

Antropologlar verilerini geleneksel biçimde, inceledikleri gruba dâhil olarak ve kişileri müdahale etmeksizin inceleyerek toplarlar. Bir alan araştırmasında araştırmacı hem gözlem

yaparak, hem de gruba katılarak, grubun değerleri, ritüelleri davranış ve inançları hakkında eşsiz bir anlayışa sahip olma olanağını yakalar. Cinsellik oldukça kişisel bir konu olduğundan, bu tip araştırmacının ciddi kısıtlamaları vardır ancak psikologlar, cinsel davranışın yerel bir yalnızlar barındaki üniversite öğrencilerinin kur yapma rutinleri gibi daha kamusal boyutlarını gözlemlemek için bu yöntemi kullanabilirler.

Antropolog Margaret Mead (1901-1978) birçok ilkel kültürde cinsel davranışla ilgili veri toplamıştır. Pasifik Adaları'nda çocukluk ve ergenliğe odaklanarak yürüttüğü bu çalışma cinsellik araştırmalarına kültürler arası yaklaşımı yaygınlaştırmaya hizmet etmiştir. Mead'ın "Saoma'da reşit olmak" (1928) çalışması ergenlikle ilişkilendirilen psikolojik değişimlerin biyolojik değil kültürel temelli olduğu varsayımını öne sürmüştür. Saoma'da ergenlik Amerika'da onlu yaşların temel özelliklerini oluşturan stres ve cinsel engellenmelerden uzak, kısmen kolay bir dönem olarak tasvir edilmiştir. Mead'ın çalışması cinsiyet rolleriyle ilgili stereotiplere meydan okumuş, kadın ve erkeklerin nasıl kültürel beklentilere uygun şekilde davrandığını açıklamıştır. Çıkardığı sonuçlardan bazıları sorgulansa da (diğer Saoma köylerinde daha sonraki dönemde çalışan araştırmacılar oldukça farklı sonuçlara ulaşmışlardır), Mead'ın "Üç İkel Toplumda Cinsellik ve Mizaç" (1936) adlı çalışması o zamanın cinsellik araştırmacılarının etnosentrizmle (bir kişinin etnik grubunun, ulusunun ya da kültürünün diğerlerinden üstün olduğu varsayımı) ilgili farkındalığını arttırmıştır (25).

Laboratuvar Araştırmaları

William Masters ve Virginia Johnson cinsel uyarılma esnasındaki fizyolojik değişimleri laboratuvar ortamında araştırmak için doğrudan gözlem tekniğini kullanan ilk araştırmacılarıdır. Bir jinekolog olan Masters ve bir hemşire olan Johnson çeşitli cinsel etkinlikler içersinde olan kadın ve erkekleri gözlemlemiştir. Fizyolojik tepkiler elektronik sensörlerle ölçülmüş, özel olarak üretilen fotoğraf ekipmanı ile kaydedilmiş ve araştırmacılar tarafından doğrudan gözlemlenmiştir. Daha sonra katılımcılarla deneyimleri hakkında detaylı bir görüşme yapılmıştır. Bu araştırmacının Human Sexual Response'ta yayınlanmasının ardından Masters ve Johnson çalışmalarında cinsel problemlere ve cinsellikle ilgili rahatsızlıkların tedavisine odaklandılar (23,24). Masters ve Johnson'un çalışmalarına yöneltilen eleştiriler doğal olmayan laboratuvar ortamının bulguları bozduğuna dair yorumlar içerir. Ayrıca araştırmacılar sadece pozitif orgazm deneyimini yaşayan katılımcıları seçmiş olduğundan elde edilen verilerin yanlı olması ihtimali ifade edilir (26).

Vaka Çalışmaları

Vaka çalışmaları tıp bilimlerinin tarihinde önemli yeri olan çalışmalardır Günümüzde kanıt dayalı tıp anlayışında vaka çalışmaları "en zayıf" kanıt grubunda kabul edilmekle birlikte, aynı zamanda kanıtın ilk çekirdeğini vermektedir. Vaka çalışmalarının yeni hastalık ve durumların tanınması ve tanımlanması, ilaç yan etki ve etkilerinin belirlenmesi, tıp eğitiminde ve nadir görülen hastalık ve durumların saptanmasında potansiyel yararları vardır (27). Bir tek ya da az sayıda kişinin derinlemesine detaylı incelenmesi, genelde cinselliğin nadiren rastlanan ve oldukça sıra dışı boyutlarını araştırmak için kullanılır. Az sayıda kişiyi içerdiğinden vaka çalışmaları daha fazla es-

neklige olanak sağlar ve diğer araştırma yöntemlerine göre daha geniş bir zaman dilimini kapsar. Vaka çalışmaları dar bir sahaya sahip olduğundan bulguların hiçbirini popülasyonun kalan kısmına genellemek mümkün değildir. Cinsellikle ilgili vaka çalışmalarının öncüsü olan Freud, psişedeki en önemli güçlerden birinin cinsel arzu olduğunu ve insan doğasını anlamak için cinselliği araştırmanın gerekli olduğuna inanıyordu. Freud hayatı boyunca insan cinselliği hakkında, tarihi kişilerin ve kendi hastalarının vaka çalışmalarıyla oluşturduğu tartışmalı bir seri hipotez geliştirdi ve değiştirdi. Bu vaka çalışmaları ruhsal hastalıkların klinik tedavisi için temel oluşturan güçlü ve büyük etki yaratan psikanaliz teorisinin temel görüşlerini oluşturdu. Kendisini "bilim adamı" olarak tanımlamakla birlikte Freud çalışmalarında "bilimsel yöntem" kullanmadı ve insan cinselliğini açıklamak için kısıtlı vaka örnekleme kullanarak hipotezler oluşturdu (2).

Günümüzde, cinsellikle ilgili vaka çalışmaları genel tıpta vaka çalışmalarıyla kıyaslandığında daha az öneme sahiptir. Başlangıçta bir vaka için tanımlanan bir özelliğin, cinsellik araştırmalarının doğası gereği diğer çalışmalarla tekrar test edilebilmesi ve teyit edilebilmesi her zaman mümkün değildir. Bununla birlikte, vaka çalışmalarının, insan cinselliğinin karmaşık doğasının anlaşılmasında ve derinliğine incelenebilmesinde önemli rolü vardır (28,29). Masters ve Johnson tarafından temelleri atılan cinsel terapilerin geliştirilmesi ve yeni boyutlar kazanmasında önemli bir rol oynayan Helen S. Kaplan, çalışmalarını ağırlıklı olarak vaka örnekleri üzerinden sunarak bu alana büyük katkılar sağlamıştır (30). Son yıllarda cinsellikle ilgili olarak yayınlanan pek çok bilimsel kitap ve makalede vaka çalışmalarının ağırlığı hissedilmektedir. Hem klinik cinsellik ve cinsel terapi ile ilgili kaynaklarda hem de kültürün cinselliğe etkileri konusunda yapılan yayınlarda vaka üzerinden anlatımların önemi azımsanamayacak değerdedir (31-37).

DeneySEL Araştırmalar

DeneySEL araştırma, çevrenin sistematik bir şekilde manipüle edilerek, bu manipülasyonun davranışa etkisini öğrenmeyi amaçlar. Araştırmacıların, tek bir faktörü soyutlayarak, etkisini kontrollü şartlarda araştırabilmesine olanak verir. Araştırmacılar, deneylerini değişkenleri, yani deneylerde kontrol edilebilecek boyut ya da faktörleri kullanarak kontrol ederler. İki tip değişken vardır: bağımsız ve bağımlı değişkenler. Bağımsız değişkenler deneyci tarafından değiştirilebilen ya da manipüle edilebilen değişkenlerdir, bağımlı değişkenler, bağımsız değişkenlerde yapılan değişikliklerden etkilenen değişkenlerdir.

DeneySEL araştırma, değişkenleri kontrol ettiğinden, şu ana kadar incelediğimiz diğer yöntemlerden farklıdır. Klinik çalışmalar, anketler ve gözlemsel araştırmaların doğası korelasyoneldir. Korelasyonel çalışmalar doğal olarak meydana gelen iki ya da daha fazla değişkeni ölçerek birbiriyle olan ilişkisini belirlemeye çalışır. Bu çalışmalar değişkenleri manipüle etmediğinden, bize hangi değişkenin diğerinin değişmesine sebep olduğunu göstermez. Oysa deneySEL araştırmalar bağımsız değişkenleri manipüle eder, böylece araştırmacılar hangi değişkenlerin diğerlerinde bir değişikliğe sebep olduğunu akılcı bir biçimde belirleyebilirler.

Cinsellik üzerine yapılan deneySEL araştırmaların çoğu fizyolojik tepkilerin ölçülmesinden oluşur. Bu tepkiler genellikle genital organlara fizyolojik tepkiyi ölçmek amacıyla takılan pletismograflar olarak adlandırılan aletlerle ölçülür. Araştırmacılar erkekler için penis pletismografı ya da strain gauge (paket lastiğine benzer bir alet), kadınlar içinse vajinal pletismograf kullanırlar. Hem penis pletismografı hem strain gauge penisin çevresine yerleştirilirler ve cinsel uyarılmanın penisin daire çevresinde yarattığı değişikliği ölçerler. Vajinal pletismograf, tampon büyüklüğündedir ve bir tampon gibi vajinaya yerleştirilir. Vajinal pletismograf vajinal duvardaki kan miktarını ölçer, kan miktarı kadının uyarılmasıyla artar.

Araştırmacıların alkolün cinsel tepkiye etkisini ölçtüğünü düşünün. Cinsel tepkiyi ölçmek için pletismograf kullanacaklardır, bu bağımlı değişkendir. Bu çalışmada bağımsız değişkenler alkol tüketim miktarı olacaktır: Alkol kullanımı yok, orta ve yüksek düzeyde var. Bu tür deneylerde katılımcılara erotik film izletilebilir. Bir taban çizgisi ölçümü elde edebilmek için araştırmacılar film ya da alkol kullanımından önce genital organların fizyolojik özelliklerini uyarılma olmadan ölçerler. Ardından erotik filmlere ya da farklı alkol kullanım düzeylerine (bağımsız değişkenler) maruz kalma düzeyini yükselterek cinsel uyarılmayı (bağımlı değişken) ölçerler (38).

İyi deneyler tasarlamak zordur, çünkü deney ortamının gerçek dünyaya benzemesi gerekliliği vardır. DeneySEL araştırmayla ilgili dört genel endişe vardır: 1) Araştırmacı, gerçek hayat cinselliğinin ortam ve karmaşasını ne ölçüde yaratabilmektedir? Laboratuvar ortamı tepkileri radikal biçimde değiştirebilir mi? 2) Cinsel tepkiyi ölçmek için kullanılan araçlar katılımcının cinsel tepkisini değiştirir mi? 3) Ölçüm aletleri yalnızca genital tepkiyi ölçmektedir, oysa cinsel tepki bütünü kalp atışlarında, kas geriliminde artışı, değişmiş beyin dalgalarını, cinsel düşünce ve fanteziler gibi başka unsurları da içerir. 4) Deneyden çıkarılan sonuçları laboratuvar dışı ortamlara genellemek mümkün müdür? Kontrollü laboratuvar ortamlarının dışında bir çok değişken olduğundan, birçok araştırmacı, deneySEL çalışma sonuçlarının, gerçek dünyaya uygulandığında oldukça kısıtlı olduğunu düşünmektedirler.

DeneySEL araştırmalarda davranış kontrol edilen koşullarda, genellikle laboratuvar ortamında incelenir. DeneySEL araştırmanın temeli özel koşulların neyin neye sebep olduğu hakkında sonuçlar çıkarabilmeye olanak verecek, kontrollü bir biçimde üretilmesidir. Bu sonuçlar genelde tedavi grubunun kontrol grubuyla kıyaslanmasını gerektirir. Katılımcılara gözetilmiş koşullar altında belirli uyarılar sunulur. Bu koşullar katılımcıların tepkilerinin güvenilir bir biçimde ölçümüne olanak verir (39,40). DeneySEL araştırma değişkenlerin kontrol ve manipüle edilmesine olanak verse de yapay laboratuvar ortamı bazen sonuçların bozulmasına sebep olabilmektedir. Örneğin, açıkça cinsellik içeren materyallerin sebep olduğu cinsel uyarılma laboratuvar ortamında farklı olabilir çünkü katılımcılar izlendiklerinin farkındadırlar.

Hem deneySEL hem de gözlemsel araştırmalarda bir dönem son derece popüler olan ve İ. Karacan tarafından gündeme getirilen Nocturnal Penile Tumescence (NPT) kavramı da cinsellik araştırmalarının tarihinde özel bir öneme sahiptir (41-43). Tablo 1'de bu yazıda tanımlanan araştırma yöntemleri özetlenmektedir.

Araştırma Verilerinin Niceliksel Hale Getirilmesi, Sınıflandırılması ve Yorumlanması

Bir ankete verilen yüzlerce cevap bir araya geldiğinde cevapları niceliksel hale getirmeye ya da saymaya ve sınıflandırmaya yani kategorilere ayırmaya ihtiyaç vardır. Örneğin araştırma hipotezine bağlı olarak belirli bir davranışı gösteren katılımcı sayısını ya da her katılımcının belirli bir davranışı kaç kez gösterdiği hesaplanabilir. Ardından, elde edilen verileri gruplandırmak için uygun kategoriler oluşturmalıdır. Örneğin, 24-30 yaş arasındaki haftada bir kez mastürbasyon yapan yüksek eğitimli erkekler bir kategoridir.

İstatistik çok farklı biçimlerde kullanılabilir. Adından da anlaşılacağı üzere tanımlayıcı (descriptive) istatistikler yalnızca veriyi tasvir ederler. Bir tanımlayıcı istatistik örneği kişilerin yüzde 42'sinin cinselliği arkadaşlarından öğrendiğidir. Çıkarımsal (inferential) istatistik olasılık ifadelerine dayalı öngörüler yapma olanağı sağlar. Örneğin, kişilerin yüksek bir yüzdesi cinselliği arkadaşlarından öğrendiğine göre kişilerin yüksek bir yüzdesinin cinsellik hakkındaki bilgileri yanlıştır ifadesi bir öngörmedir.

Korelasyon (correlation) terimi iki ya da daha fazla değişkenin birbiriyle ne ölçüde ilişkili olduğuyla ilgilidir. Korelasyon bir değişkenin bir diğerinin oluşumuna sebep olduğu anlamına gelen ve bazen neden-sonuç ilişkisi olarak adlandırılan nedensellik (causation) ile karıştırılmamalıdır. Prezervatif kullanımındaki artış cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların oluşunda bir düşme ile ilişkilidir. Bu değişkenler, yani prezervatif ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar arasında nedensellik yoktur, prezervatiflerin daha az sıklıkla kullanılması cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara yol açmaz. Öte yandan, insan papilloma virüsü ve genital siğiller arasında doğrudan

nedensel bir ilişki vardır (2). Araştırmalar bir olayın meydana gelme sıklığını tanımlamakla bu olay hakkında sonuçlara ulaşmak arasındaki farkı ayırt edebilmelidir. Örneğin, bir çalışma katılımcılardan çok azının oral-genital seks yaptığını gösterebilir. Bu sonuç, çoğunluğun bu davranışı göstermemesi nedeniyle bu eylemin sapkın ya da anormal olduğu anlamına gelmez.

Araştırmada kullanılan tekniğin ya da aracın tutarlılığını ya da doğruluğunu değerlendirmek verinin güvenilirliğini (reliability) test etmek demektir, yani çalışma farklı klinik deneyler ya da istatistiksel yöntemlerle bir kez daha tekrarlandığında aynı ya da benzer sonuçlar verecek midir sorusunun cevabı güvenilirliktir. Örneğin Kinsey, verilerinin güvenilirliğini katılımcıları en az 18 ay sonra tekrar gözlemleyerek kontrol etmiştir. Ayrıca, geçerlilik (validity) araştırmanın araştırmacının ölçmeye niyetlendiğini ne ölçüde ölçtüğüyle ilgilidir.

Cinsellik Araştırmalarını Değerlendirmek

Özenli yöntemlerle yapılmış araştırmaları bilimsel olmayan görüş anketlerinden ayırt etmek için bir araştırmayı dikkatlice incelemek gerekir. Birinci adım araştırmacının sıfatlarına ve bağlı olduğu kuruma bakmaktır. Herhangi bir akademik kuruma ya da resmi araştırma merkezine bağlı olan araştırmacıların inandırıcılığı, genelde profesyonel olarak eğitilmemiş ya da belirli bir çıkar grubunun üyesi olanlara göre daha fazladır. Daha sonra, kullanılan araştırma yöntemleri, örneklem özellikleri, varsa araştırma önkavramlaşmaları ve yanlılıkları değerlendirilmelidir. Örneğin, muhafazakâr ve dinsel bir gruba bağlı bir örneklemede evlilik öncesi ilişkiyle bağdaştırılan suçluluk duygusunu araştıran bir çalışmanın sonuçları büyük bir devlet üniversitesinden alınmış bir örneklemeden çok farklı olabilir.

Tablo 1. Cinsellik araştırma yöntemleri

	Tanım	Örnekler	Avantajlar	Dezavantajlar
Görüşme ve Anketler	Veriler, katılımcılara sözlü ya da yazılı sorular sorularak elde edilir.	Kinsey (1948; 1953); NHSL (1994), Janus (1993) Hunt (1974)	Çok sayıda katılımcıdan kısmen etkili, ucuz ve hızlı veri elde etme yöntemi	Demografik ve gönüllü olmak yanlılığıyla ilgili sorunlar olabilir. Sosyal arzu edililik, abartma, reddetme ya da terimleri anlamadaki farklılıklar yüzünden bilgi yanlış olabilir.
Gözleme Dayalı Araştırmalar	Katılımcıların kendi doğal ortamlarında ya da laboratuvarında doğrudan incelenmesi	Mead (1928), Masters ve Johnson (1966)	Veriyi çürütme olanağını minimize eder.	Gözlemci etkisi katılımcıları etkileyebilir ya da araştırmacının algılarını bozabilir. Gönüllülük yanlılığı ve laboratuvar araştırmasının yapay ortamı verileri etkileyebilir.
Vaka Çalışmaları	Tek bir ya da az sayıda kişinin derinlemesine incelenmesi. Veriler görüşmeler, soru formları ya da tarihsel kayıtlar yoluyla elde edilir.	Freud (1943) Leiblum ve Nathan (2000)	Katılımcıların derinlemesine anlaşılmasını sağlar.	Gözlemci yanlılığı ve yanlış veri potansiyeli söz konusu olabilir. Bulguların genellenmesinde kısıtlamalar vardır.
Deneysel Araştırmalar	Katılımcıların manipüle edilen değişkene tepkilerini araştırarak ve kaydederek neden-sonuç ilişkilerini doğrulamayı amaçlar.	Linz ve ark. (1988) Van der Velde ve ark. (2001)	Neden-sonuç ilişkilerinin en güçlü kanıtıdır, değişkenleri manipüle etmek için kontrollü bir ortam sağlar.	Araştırmacıların manipüle edebilecekleri değişkenler etik olarak kısıtlıdır. Ortamın yapaylığının katılımcıların tepkilerini etkileyebilmesi olasıdır.

"Human sexuality: Meeting your basic need" adlı kitaptan uyarlanmıştır (Miracle ve ark., 2003)

Ayrıca, bulguların nerede yayınlandığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bütün makalelerin danışman incelemesinden geçtiği saygıdeğer, bilimsel bir dergide yayınlanan makaleler, okurları beslemek için sonuçların basitleştirildiği ve duygusal hale getirildiği magazin dergilerinde yayınlanan yazılardan farklı bir gözle değerlendirilmelidir. Özel olarak cinsellik araştırmaları konusunda araştırma yayınlayan *Annals of Sex Research*, *Annual Review of Sex Research*, *Archives of Sexual Behaviour*, *Journal of Sex Research*, *Journal of Sex Education and Therapy*, *Journal of Homosexuality*, *Journal of Sexual Medicine* gibi birçok dergi vardır ve yalnızca Pubmed veri tabanından konuyla ilgili 43 adet dergiye ulaşılabilmektedir. Mümkünse, araştırmanın ne söylediğini bulmak için orijinal kaynağa gitmek en iyisidir. Son olarak, sonuçları kıyaslamak için aynı konudaki başka araştırmalara bakmak gerekir. İyi bir araştırma replike edilebilmeli ya da bir başkası tarafından aynı bulgularla tekrarlanabilmelidir. Eğer sonuçlar farklıysa, bulgular için olası açıklamalar keşfedilmelidir.

Cinselliği Online Keşfetmek

World Wide Web bilgi toplamanın ve kaynak paylaşmanın giderek daha popüler, etkili ve pratik bir yolu haline gelmektedir. Tıpkı bir araştırma makalesindeki her dipnotun sizi orijinal kaynağa götürmesi gibi iş görür. İnternette ulaşılabilir bilginin artışı ve yeni ve daha iyi araştırma araçlarının geliştirilmesiyle birlikte, internet araştırma yayınlamak için önemli bir alan haline gelmeye başlamıştır. Öte yandan ileri teknoloji her zaman yüksek kalite ya da doğru bilgi garantisi vermemektedir. Online araştırmaları, geleneksel olarak yayınlanan makalelerden daha büyük bir özenle incelemelidir. Akademik dergiler ve hatta sıradan dergiler inandırıcılığını korumak için çok çabalasalar da, İnternette herkes her şey hakkında bir şeyler yayınlayabilir. İnternette bulduğunuz bilginin yararlılığını eleştirel olarak değerlendirmek için şu sorular sorulmalıdır: Araştırmanın yazarı kim? Yazarın ünvanları nedir? Akademik ya da profesyonel herhangi bir kuruma bağlı mı? Web yalnızca yazarın sanal konuşma kürsüsü olmaktan mı ibarettir? Verilen bilgiler başka biri tarafından gözden geçirilmiş midir? Eğer geçirilmişse, kimler tarafından? Bu kişilerin ünvanları ve bağlı oldukları kurumlar nelerdir? Bilgiler ne sıklıkla güncellenmektedir? Web sitesinin sponsoru kimdir? Bilgi, bir ürün ya da hizmetin satışını sağlayacak şekilde taraflı mıdır?

Sonuç

Bilimsel araştırmada ilerleme için hem yöntemler, hem de fikirler gereklidir. Cinselliğe dair herkesin bir fikri varmış gibi görünse de, cinsellik araştırmacıları için hangi perspektifin en iyi anlayışa sahip olduğu ya da cinsellik araştırmaları için en iyi yöntemin hangisi olduğu konusunda bir görüş birliğine varmak zordur. Teoriler anlamsız soyutlamalar değil, insanın sorunları nasıl çözdüğüne dair pratik ve gerekli yaklaşımlardır. İyi bir teori açıklayabilmeli ve öngörebilmelidir. Teori, olaylara belirli bir bakıştır, veriyi organize etmenin, insan davranışını anlamının bir yoludur. Bir soruna karşı bakış açısı geliştirdiğiniz her durumda, elinizde dünyaya dair genel bir varsayım ve

ayrıca elinizdeki sorunu kapsayan özel kategoriye dair bir varsayımlar bütünü vardır. Bu varsayımlar, bize yol gösterirler. Ayrıca bütün teorik modeller tarihten, gelişimleri sırasında varolan kültürel ortamdan, diğer disiplinlerdeki olaylardan, zamanın entelektüel anlayışından ve sosyal ihtiyaçlarından etkilmişlerdir (44).

Geçtiğimiz birkaç on yıllık dönemde araştırmacılar çeşitli cinsel uyarılara verilen cevapları ve beyni keşfetmek için sofistike ekipmanlar kullanmaya başladılar, uterustaki fetüsü değerlendirmek için yeni teknikler geliştirdi, insan genomu üzerine yapılan çalışmalar genetik hastalıklarla baş etmek için yeni olanaklar sundu, ve insan klonlanması gündeme geldi. Günümüzde cinsel davranışı açıklama yolunda hiçbir paradigmanın tek başına hüküm süremeyeceği açıktır. Çevre ve biyoloji henüz anlaşılmayan biçimlerde etkileşim içindedir ve cinsel davranışlarla ilgili bilgilerin artırılmasında yol gösterici olabilecek bir teorik zenginlik vardır.

Kaynaklar

1. Strong B, DeVault C, Werner-Sayad B. Core Concepts in Human Sexuality. California, Mayfield Publishing Company; 1996.
2. Miracle TS, Miracle AW, Baumeister RF. Human Sexuality: Meeting Your Basic Needs. New Jersey, Prentice Hall; 2003.
3. Clement S. Survey of heterosexual behaviour. Annual Review of Sex Research 1990; 1:45-74.
4. Kinsey A, Pomeroy W, Martin C. Sexual Behaviour in the Human Male. Philadelphia, Saunders; 1948.
5. Kinsey A, Pomeroy W, Martin C et al. Sexual behaviour in the Human Female. Philadelphia, Saunders; 1953.
6. Laumann EO, Gagnon JH, Micheal RH et al. The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States. Chicago, University of Chicago Press; 1994.
7. Micheal RT, Gagnon EO, Kolata G. Sex in America: A Definitive Study. Boston, Little Brown; 1994.
8. Hunt M. Sexual Behaviour in the 1970s. Chicago. Playboy Press; 1974.
9. Hite S. The Hite Report: A Nationwide Study of Female Sexuality. New York, Dell; 1976.
10. Hite S. The Hite Report on Male Sexuality. New York, Ballantine Boks; 1989.
11. Janus SS, Janus CL. The Janus Report on Sexual Behaviour. New York, John Willey; 1993.
12. CETAD Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması 2006 Kitapları 1: Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması 2006.
13. CETAD Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması 2006 Kitapları 2:Yayınları. Cinsel Yaşam ve Sorunları.
14. Şahin D, Şimşek F, Seyisoğlu H. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 1: Cinsel Yaşam ve Sorunları. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_1.pdf (12.02.2008 tarihinde indirildi).
15. Eker E, Şimşek F. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 2: Erkeklerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Açısından Sağlıklı Yaşlanma. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_2.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).
16. Eker E, Ertüngealp E, Kayır A. Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 3: Kadında Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Açısından Sağlıklı Yaşlanma Cinsel Eğitim. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_3.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).
17. Özgülnar N, Pektaş H. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 4: Güvenli Cinsellik. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_4.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).
18. Yüksel Ş, Cindoğlu D. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 5: Kadın Cinselliği. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_5.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).

19. Sungur MZ, Tarcan T. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 6: Erkek Cinselliği. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_6.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).
20. Karabey S, Müftüoğlu N. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 7: Gençlik ve Cinsellik http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_7.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).
21. Küntay E, Çokar M. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti. http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_8.pdf. (12.02.2008 tarihinde indirildi).
22. Havemann E, Lehtinen M. Marriage and Families: New Problems, New Opportunities. Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall; 1990.
23. Masters WH, Johnson VE. Human Sexual Response. Boston, Little Brown; 1966.
24. Masters WH, Johnson VE. Human Sexual Inadequacy. Boston, Little Brown; 1970.
25. Freeman D. The fatefull Hoaxing of Margaret Mead: A historical Analysis of Her Samoan Research. Boulder CO, Westview Press; 1998.
26. Tiefer L. Sex is Not a Natural Act and Other Essays. Boulder CO. Westview Press; 1995.
27. Vandenbroucke JP. In defence of case reports and case series. *Annals of Internal Medicine* 2001; 134:330-4. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
28. Levin RJ. Single case studies in human sexuality-important or idiosyncratic. *Sexual and Relationship Therapy* 2007; 22:457-69. [Abstract] / [PDF]
29. Levine S, Risen C, Althof S. Handbook of Clinical Sexuality for Mental Health Professionals. New York- Hove, Brunner- Routledge; 2003.
30. Kaplan HS. The New Sex Therapy. New York, Brunner Mazel Inc; 1974.
31. Rosen RC, Leiblum SR. Case studies in sex therapy. New York, The Guilford Press; 1995.
32. Tamam L, Akbaş D, Özpoyraz N. Homoseksüellik ve intihar: Bir olgu sunumu. *Kriz Dergisi* 1997; 5:33-6. [PDF]
33. Tamam L, Özpoyraz N, Diler RS. Homosexuality and suicide: A case report. *Ann Med Sci* 2001; 10:41-4.
34. Dogan S, Dogan M. Possible gender identity disorder in an extremely religious Muslim family. *Arch Sex Behav* 2006; 35:645-6. [Abstract] / [PDF]
35. Doğan S. Cinsellikten tiksinti duyma bozukluğu: Davranışçı tedaviye olumlu ve hızlı yanıt veren bir olgu. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2006; 9:191-7. [Abstract]
36. Doğan S, Doğan M. Çoğul cinsel işlev bozukluğu olan bir çiftte cinsel terapi ve ilaç tedavisinin birlikte kullanımı. *Türkiye'de Psikiyatri Dergisi* 2007; 9:173-6. [Abstract] / [PDF]
37. Doğan S. İntihar girişimi, eşcinselliğin açılması ve ilgili sosyokültürel etmenler - bir intihar girişimi olgusu. *RCHP* 2007; 1:47-53. [PDF]
38. Van der Velde J, Everaerd W. The relationship between pelvic floor muscle activity, muscle awareness and experienced threat in women with and without vaginismus reactions. *Behaviour Research and Therapy* 2001; 39:395-408. [Abstract] / [PDF]
39. Linz DG, Donnerstein E, Penrod S. Effects of long-term exposure to violent and sexually degrading depictions of women. *Journal of Personality and Social Psychology* 1988; 55:758-68. [Abstract] / [Full Text]
40. Van der Velde J, Laan E, Everaerd W. Vaginismus, a component of a general defense mechanism: An investigation of pelvic floor muscle activity during exposure to emotion-inducing film excerpts in women with and without vaginismus reactions. *Int Urogynecology J* 2001; 12:328-31. [Abstract] / [PDF]
41. Karacan I, Aslan C, More C, et al. Penile blood pressure index criterion based on NPT monitoring of erectile capacity. *Int Angiol* 1984; 3:233-40.
42. Karacan I, Karatas M. Erectile dysfunction in sleep apnea and response to CPAP. *J Sex Marital Ther* 1995; 4:239-47. [Abstract] / [PDF]
43. Ware JC, Hirshkowitz M, Thornby J et al. Sleep-related erections: absence of change following presleep sexual arousal. *J Psychosom Res* 1997; 6:547-53. [Abstract] / [PDF]
44. Tannahill R. Sex in history. Scarborough House Publishers, United States of America; 1992.